

забойства Севярына ў аповесці пададзена па-майстэрску. Аўтар свядома інтрыгуе чытачоў шляхам расстаноўкі персанажаў і падачы дзеянняў у творы. Прыгодніцка-дэтэктыўныя элементы даюць падставы сцвярджаць, што “У час Стральца” – гэта найперш гісторыка-прыгодніцкая аповесць з філасофскім падтэкстам.

Твор “У час Стральца” рускамоўны, але аўтар у ім перадае менавіта беларускія рэаліі. Пры гэтым пісьменнік не лічыць патрэбным падмацоўваць беларускі каларыт спецыяльным ужываннем беларускіх слоў. Вызначальныя адзнакі стылю рускамоўнага твора К. Тарасава – дынамічны сюжэт з элементамі парабалічнасці, філасафічнасці, псіхалагізму. Апавядальнікам у аповесці выступае сведка падзей беларус па паходжанні і штабс-капітан расійскай арміі ў адной асобе, які характарызуе эпоху і мае крытычны погляд на рэаліі, што яго атачаюць. Пётр Сцяпанаў з сарказмам ацэньваў тых, хто паслаў яго на падаўленне паўстання. Падзеі падчас выканання вайсковага абавязку ўмацавалі жаданне Сцяпанава расстацца з ваеннай службай і заняцца навукова-даследчай працай, адкрыць беларусам іх гісторыю і культуру, пастарацца асабістым прыкладам змяніць грамадства. “У час Стральца” К. Тарасава – аповесць з дамінаваннем гісторыка-прыгодніцкіх структур, з элементамі псіхалагізму, філасафічнасці, аналітызму, з прадуманым выкарыстаннем сацыяльна-бытавых апісанняў, з дынамічным сюжэтам, з кампазіцыяй, падначаленай выяўленню тэмы і ідэі твора.

Літаратура:

1. Тарасов, К. В час Стральца / К. Тарасов. – Минск: Маст. лит., 1986. – 511 с.

ЛІТАРАТУРНАЯ ГЕНЕАЛОГІЯ ДЭТЭКТЫЎНА-ПРЫГОДНІЦКАЙ ПРОЗЫ Л. РУБЛЕЎСКАЙ

Юшчанка Я.А.,

студэнтка 3 курса УА «ГДУ імя Ф. Скарыны», г. Гомель, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Браздзіхіна А.В., канд. філал. навук, дацэнт

Жанр дэтэктыва карыстаецца папулярнасцю ў чытачоў самага рознага інтэлектуальнага ўзроўню. Аднай з сучасных беларускіх пісьменніц, хто паслядоўна працуе ў згаданым жанры, з’яўляецца Людміла Рублеўская. Мэта даследавання – з дапамогай параўнальна-тыпалагічнага метаду выявіць адметнасці пераасэнсавання еўрапейскай дэтэктыўнай традыцыі беларускай пісьменніцай. Вызначаючы вытокі творчасці Л. Рублеўскай, варта звярнуцца да яе інтэрв’ю для часопіса “Крыніца”, дзе пісьменніца заўважыла, што сваёй прыгодніцка-дэтэктыўнай прозай яна працягвае традыцыі такіх майстраў жанру, як К. Чапек і Э. По [1, с. 11]. Абавязковым атрыбутам дэтэктыва выступае наяўнасць загадкі, якая будзе трымаць чытача ў напружанні. Існуюць некаторыя агульныя прыёмы стварэння такога эфекту.

Эдгар По – родапачынальнік дэтэктыва як жанру. Яго творы “Забойства на вуліцы Морґ”, “Тамніца Мары Рожэ”, “Залаты жук” і інш. адносяцца да так званых “лагічных” аповедаў. У першай групе такіх дэтэктываў галоўны герой Дзюпэн раскрывае злачынствы з дапамогай дэдукцыі. У другой – логіка таксама спатрэбіцца героям, бо ёсць нейкі важны прадмет, які схаваны ў тайніку. Каб даведацца, дзе знаходзіцца прадмет, персанажы павінны з дапамогай логікі рашыць задачу, вынайсці ключ да шыфра, што распавядзе аб яго месцазнаходжанні. Менавіта другая функцыянальная схема выкарыстання логікі Э. А. По пераважае ў творах Л. Рублеўскай. Так, у аповесці “Пярсцёнак апошняга імператара” стары Іван Канстанцінавіч Хмель, вораг народа, пакідае амаль незнаёмай дваццацігадовай студэнтцы Магдзе Дарбут пасланне ў невялікім зборнічку вершаў польскіх паэтаў. Там ён просіць знайсці паперы, якія пацвярджаюць прыналежнасць аднаго з яго сяброў да візантыйскага роду. Метад аналізу і выключэнняў прыводзіць герояў на Кальварыйскія могілкі, дзе пасля шматлікіх прыгод яны знаходзяць месца, у якім схаваны рукапіс.

Другі дэтэктыў – “Сэрца мармуровага анёла” – таксама адпавядае гэтай схеме. Мэтай пошукаў герояў тут з’яўляецца крыж з чорнай пялінай. Даведацца пра яго месцазнаходжанне дапамагае скульптура мармуровага анёла, частка надмагілля. Надпіс на лацінскай мове, змешчаны на статуі, распавядае, у якім месцы ляжыць крыж. Вылічыць, дзе скульптура стаяла насамрэч, таксама дапамагае логіка і веданне мясцовасці.

Адметнасць выкарыстання літаратурнай дэдукцыі ў творах Л. Рублеўскай мае сваю спецыфічную адметнасць. Так, для вырашэння задач героям Э. А. По патрэбнае разуменне агульных законаў логікі, а часам і веды ў галіне фізікі. А героям беларускай пісьменніцы для разблытвання таямніцы неабходна ведаць дакладныя факты з гісторыі сям’і галоўнага героя або гераніні. Часцей за ўсё іх продкамі з’яўляюцца значныя постаці беларускай гісторыі. Менавіта біяграфічныя звесткі, пададзеныя ў кантэксце вядомых падзей мінулага, і з’яўляюцца ключом да разгадкі.

Уплыў на прозу Л. Рублеўскай такога пісьменніка, як К. Чапек, заўважаецца на іншым узроўні. Перш за ўсё варта згадаць яго раман “Вайна з саламандрамі”, а таксама кароткія апаведы. Па сутнасці, творы гэтага аўтара не належаць да дэтэктыўнага жанру, бо ў цэнтры іх не прыгодніцкія гісторыі, а хутчэй побытавыя, але героі таксама карыстаюцца метадам дэдукцыі, каб знайсці неабходны прадмет, тым самым захоўваючы ўласціваю жанру схему.

Напрыклад, у зборніку “Аповеды з адной кішэні” галоўны герой прагне знайсці блакітную хрызантэму. Мясцовая юродзівая Клара кожны дзень невядома адкуль прыносіць букеты гэтых кветак. Параўнаўшы час, за які Клара прыносіць кветкі, герой высвятляе радыўс пошукаў, а тып глебы, што прыліпла да кветак, звужае месца пошукаў. Тым не менш у выніку ўсё вырашае звычайная выпадковасць: едучы на цягніку, герой нечакана каля станцыі заўважае тую самую кветкі.

Прыём выпадковасці характэрны і для сюжэтаў Л. Рублеўскай. Так, у творы “Пярсцёнак апошняга імператара” Магда Дарбут выпадкова заўважае рукапіснае пасланне, пакінутае ў канцы збоніка, а ў “Сэрцы мармуровага анёла” ўвагу Вінцука прыцягвае невялікая расколіна ў статуі. Але паміж творчасцю беларускай пісьменніцы і яе славітага папярэдніка маюцца прынцыповыя адрозненні. У К. Чапека выпадковасць замыкае ланцужок пошукаў і лагічных разважанняў і не мае адносінаў да вывадаў, зробленых героем. А ў творах Л. Рублеўскай такія здарэнні адбываюцца ў пачатку і служаць штуршком, імпульсам да пошукаў.

Такім чынам, уплыў Э. А. По на творчасць Л. Рублеўскай найперш выяўляецца ў выкарыстанні так званага “лагічнага” дэтэктыва, удалым перанясенем на беларускую глебу метаду літаратурнай дэдукцыі. А ўжыванне кампазіцыйных прыёмаў К. Чапека ўносіць у творы беларускай пісьменніцы фактар выпадковасці ў пошуках.

Літаратура:

1. Булыка, Г. Ты: Людміла Рублеўская / Г. Булыка // Крыніца. – 2000. – № 60 (11–12). – С. 3–16.